

УДК 621.7.072:7.021.2

ЄДНІСТЬ ВИНАХОДУ - НЕОБХІДНА Й ДОСТАТНЯ ВИМОГА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ МОЖЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

Зайка В. Я., заст. гол. інженера - начальник відділу інтелектуальної власності науково-технічного комплексу ПрАТ «АзовЕлектроСталь», ПАТ «Азовмаш», патентний повірений України, Заслужений винахідник України.

Кабанцев Г. Г., провідний інженер відділу інтелектуальної власності НТК ПрАТ «АзовЕлектроСталь», ПАТ «Азовмаш».

Дорожко Г. К., завідувачий кафедрою, к.т.н., доцент ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Маслов О. Г., студент гр. ІВ-12-М ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет».

Зайка В. Я., Кабанцев Г. Г., Дорожко Г. К., Маслов О. Г. Єдність винаходу – необхідна й достатня вимога для забезпечення оптимальної можливості встановлення факту його використання.

Згідно із законом України 1993р. про охорону прав на винаходи та корисні моделі, розділ 4, стаття 12, частина 4, «заявка на винахід має належати до одного або до групи винаходів, об'єднаних одним винахідницьким задумом (вимога єдності винаходу), а заявка на корисну модель має належати до однієї корисної моделі (вимога єдності корисної моделі)». При цьому винахід (або група винаходів) або корисна модель мають бути скеровані на досягнення лише одного технічного результату. Пропонується таке визначення поняття «єдності винаходу» (але не групи винаходів) або «корисної моделі». Єдність винаходу(корисної моделі) – цілісність усіх його(її) необхідних і достатніх елементів як за формою, так і за змістом у їхньому нерозривному зв'язку, що забезпечує досягнення лише одного технічного результату. Таким чином, поняття «єдність винаходу» належить до поняття «система», оскільки містить дві основні складові останньої: 1) елементи і 2) взаємозв'язок. Представлена методика аналізу єдності окремих винаходів (корисних моделей) у табличній формі. З урахуванням цієї методики розглянуто декілька негативних і позитивних прикладів аналізу єдності винаходів (корисних моделей): пристроїв, способів, речовин з погляду відповідності їх окремих елементів вимогам єдності. Розглянуті приклади одинарних (не комплексних) об'єктів винаходів(корисних моделей), тобто з одним незалежним пунктом формули. Запропонована методика дозволяє підвищити достовірність встановлення факту використання винаходу(корисної моделі).

Зайка В. Я., Кабанцев Г. Г., Дорожко Г. К., Маслов А. Г. Единство изобретения - необходимое и достаточное требование для обеспечения оптимальной возможности установления факта его использования.

Согласно Закону Украины 1993г. «Об охране прав на изобретения и полезные модели», раздел 4, статья 12, часть 4, «заявка на изобретение должна относиться к одному или группе изобретений, объединенных одним изобретательским замыслом (требование единства изобретения), а заявка на полезную модель должна относиться к одной полезной модели (требование единства полезной модели)». При этом изобретение (или группа изобретений) или полезная модель должны быть направлены на достижение только одного технического результата. Предлагается следующее определение понятия «единства изобретения (но не группы изобретений) или полезной модели». Единство изобретения (полезной модели) – цельность всех его (её) необходимых и достаточных элементов как по форме, так и по содержанию в их неразрывной взаимосвязи, обеспечивающая достижение только одного технического результата. Таким образом, понятие «единство изобретения» относится к понятию «система», так как содержит две основные составляющие последней: 1)элементы и 2) взаимосвязь. Представлена методика анализа единства отдельных изобретений (полезных моделей) (в табличной форме). С учетом данной методики рассмотрено несколько негативных и позитивных примеров анализа единства изобретений (полезных моделей): устройств, способов, веществ с точки зрения соответствия их отдельных элементов требованиям единства. Рассмотрены примеры одинарных (некомплексных) объектов изобретений /полезных моделей, т. е. с одним независимым пунктом формулы. Предлагаемая методика позволяет повысить достоверность установления факта использования изобретения (полезной модели).

Zayka V. Y., Kabantcev G. G., Dorojko G. K., Maslov A. G. Unity of invention is necessary and sufficient requirement for ensuring of optimal possibility of substantiation of the fact of its use.

According to the law of Ukraine 1993 concerning protection of inventor and useful models, chapter 4, article 12, part 4 “invention application should cover one or group of inventions joint by one inventive conception (requirement of unity of invention), and application for a utility model should cover one useful model (requirement of unity of useful model)”. Besides invention (or group of inventions) or useful model should be directed at achievement of only one engineering result. The following concept definition for “unity of invention (but not group of inventions) or useful model”. Unity of invention (useful model) is an integrity of all its necessary and sufficient

elements both by form and content in their indissoluble interconnection providing achievement of only one engineering result. So concept "unity of invention" is related to concept "system" since it contains two main components of the last one: elements and interconnection. Methods of analysis of unity of individual inventions/useful models is presented in table form. In consideration of this methods some negative examples and positive ones of analysis of unity of inventions/useful models: devices, methods, substances are examined from the point of view of correspondence of their separate elements to unity requirement. Examples of single (noncomplex) objects of inventions/useful models i.e. with one independent patent claim are examined. Proposed methods make possible to raise credibility of ascertainment of the fact of use of invention/ useful model.

Постановка проблеми. В сучасних умовах встановлення факту використання винаходу (корисної моделі) має величезне значення. Це дозволяє об'єктивно оцінити інноваційну роль технічного рішення в сучасному виробництві, досить обґрунтовано розрахувати економічний ефект від його використання. Основою є правильне оформлення заявки на винахід (корисну модель), особливо, її головних складових, що визначають обсяг правової охорони, формули і опису технічного рішення. Підходи до цього процесу існують виходячи з досвіду роботи винахідника і патентознавця. Але конкретної методики, особливо, що стосується головного аспекту - єдності винаходу, до теперішнього часу не існує.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання одержання охорони прав на винаходи (корисні моделі) були предметом дослідження А.В.Тофіло, О.Д. Левичевой, С.Д.Куса, П.Н.Цыбулева та ін. У своїх роботах автори приділили увагу питанням охорони прав на технічні рішення, вдосконалення законодавства, а також роботи Держслужби інтелектуальної власності України та Укрпатенту. При цьому, ряду вузьких проблем, в тому числі і єдності винаходу (корисної моделі), достатньої уваги до теперішнього часу приділено не було.

Ціллю цієї статті було дослідження поняття єдності винаходу (корисної моделі) з метою вдосконалення методичних підходів до розроблення формули й опису технічного рішення. Це дозволить більш об'єктивно оцінити факт використання винаходу в умовах виробництва, а також його реальний внесок у підвищення економічної ефективності.

Викладення основного матеріалу. Згідно із Законом України про охорону прав на винаходи і корисні моделі, розділ 4, стаття 12, частина 4, «заявка на винахід повинна відноситися до одного або до групи винаходів, об'єднаних одним винахідницьким задумом (вимога єдності винаходу), а заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі (вимога єдності корисної моделі)»[1,с.83-84]. При цьому винахід (або група винаходів) чи корисна модель повинні бути спрямовані на досягнення тільки одного технічного результату.

Проведений аналіз великого масиву авторських свідоцтв і патентів дозволив запропонувати таке визначення поняття «єдності винаходу (але не групи винаходів) чи корисної моделі». Єдність винаходу (корисної моделі) - цілісність всіх його (її) необхідних і достатніх елементів як за формою, так і за змістом в їх нерозривному взаємозв'язку, що забезпечує досягнення тільки одного технічного результату.

Таким чином, поняття «єдність винаходу» призвело до поняття «система», так як містить дві основні складові останньої: елементи та взаємозв'язки. У даній роботі був проведений аналіз великої кількості винаходів з точки зору системного підходу. З урахуванням запропонованого підходу були розглянуті приклади, які отримали правову охорону технічних рішень, які значною мірою відповідали зазначеному прийому. Це як винаходи, які отримали авторські свідоцтва в колишньому СРСР (а/с №399409 від 03.10.1973р.), так і які отримали патенти України в даний час (патент №17938 від 16.10.2006р., патент №15126 від 15.06.2006р. та ін.). Використання розробленого підходу дозволило не тільки оптимально сформулювати формулу винаходу та опис винаходу в умовах ПАТ «ММК ім. Ілліча» заявка «Електродна стрічка для наплавлення», а й правильно вибрати необхідний прототип для заявленого технічного рішення. Зазначений підхід був втілений в методику роботи для винахідників підприємства та представлений у вигляді аналітичної таблиці (табл.1).

Основні структурні підсистеми використані виходячи з вимог до заявок. Це: «об'єкт винаходу», наприклад, «спосіб та пристрій», «речовина», «спосіб і речовина», «спосіб, пристрій і речовина», «застосування об'єкта за новим призначенням»; «ізобретения», наприклад, «способ и устройство», «вещество», «способ и вещество», «способ, устройство и вещество», «применение объекта по новому назначению»; «целое ціле і частина об'єкта», наприклад, «ціле», «частина», «кілька частин»; «дескриптори опису, формули винаходу (корисної моделі)»; «дескриптори найменування винаходу (корисної моделі)» «формула винаходу (корисної моделі)»; «вступна частина опису», наприклад, «опис прототипу», «опис критики прототипу», «опис поставленої задачі», «опис засобів досягнення поставленої задачі», «опис причинно - наслідкового зв'язку між первинним і вторинним технічними результатами»; «докладний опис».

До взаємозв'язку були віднесені вказівки на відповідність або невідповідність можливих ситуацій елементів вимогам. Крім того, в таблиці введений аспект оцінки елементів: «за змістом» або «за формою» з точки зору вимог, що пред'являються до елементів: за змістом: «вибір типу об'єкта», «обсяг прав», «технічний результат - промислова придатність»; за формою: «визначеність», «лаконічність», «спільність», «повнота», «причинно-наслідковий зв'язок», «тотожність».

Таблиця 1 - Аналіз єдності винаходу як системи корисної моделі

№ п/п	Елемент системи	Аспект оцінки елемента		Взаємозв'язок елементів системи в описі й у формулі винаходу (корисної моделі)		Рекомендації на випадок невідповідності вимогам єдності
		за змістом	за формою	відповідність вимогам єдності	невідповідність вимогам єдності	
1.	Об'єкт винаходу					
1.1	Спосіб	вибір об'єкта		ознаки способу	ознаки іншого об'єкту	обрати правильний об'єкт
1.2	Пристрій	вибір об'єкта		ознаки пристрою	ознаки іншого об'єкту	обрати правильний об'єкт
1.3	Речовина	вибір об'єкта		ознаки речовини	ознаки іншого об'єкту	обрати правильний об'єкт
1.4	Спосіб і пристрій	вибір об'єкта		ознаки способу та пристрою	ознаки іншого об'єкту	обрати правильний об'єкт
1.5	Спосіб і речовина	вибір об'єкта		ознаки способу та речовини	ознаки іншого об'єкту	обрати правильний об'єкт
1.6	Застосування	вибір об'єкта		ознаки застосування	ознаки іншого об'єкту	обрати правильний об'єкт
2.	Ціле або частина об'єкту	об'єм прав				
2.1	Ціле	об'єм прав		у відмітній частині п.1 формули розвиваються всі обмежувальні ознаки п. 1, а у п. 2 формули лише відмітні ознаки п.1. і т. ін.		
2.2	Частина об'єкту (під видом цілого)	об'єм прав			у відмітній частині п.1 формули розвиваються не всі обмежувальні ознаки	виключити обмежувальні ознаки, які не розвиваються, й оформити заявку на частину об'єкта, змінивши найменування винаходу (к.м.)
2.3	Декілька частин об'єкта (під видом цілого)	об'єм прав			у додаткових пунктах формули розвивається частина обмежувальних ознак п.1 формули	оформити заявки на кожний з додаткових пунктів формули, змінивши найменування винаходу (к.м.)
3.	Терміни у описі винаходу (к.м.) й у формулі		визначеність	тотожність термінів протягом усього опису та формули	нетотожність термінів протягом усього опису та формули	відредагувати терміни з урахуванням тотожності
4.	Найменування винаходу (к.м.)	об'єм прав	лаконічність, спільність, визначеність	відображення призначення у найменування та слів падіння з найменуванням у формулі	відображення мети (технічного результату) або відмітних ознак у найменуванні	відредагувати терміни у бік відображення призначення об'єкта
5.	Формула винаходу (к.м.)	об'єм прав	лаконічність	мінімум слів у п.1 формули	зайві слова у п.1 формули	виключити зайві слова
6.	Формула винаходу (к.м.)	об'єм прав	спільність	мінімум родових ознак у п.1	зайві родові ознаки у п.1	виключити зайві ознаки
7.	Формула винаходу (к.м.)	об'єм прав	повнота	максимум видових ознак у додаткових пунктах формули	максимум видових ознак у відмітній частині п.1 формули	перенести видові ознаки з п.1 у додаткові пункти формули
8.	Вступна частина опису (опис прототипу)	об'єм прав	тотожність	тотожність фразеології у вступній частині й у формулі	нетотожність фразеології у вступній частині та й у формулі	відредагувати вступну частину відповідно обмежувальній частині формули

9.	Вступна частина опису (опис завдання винаходу)	промисло ва застосовність	причинно-наслідковий зв'язок	причинно-наслідковий зв'язок між первинним і вторинним технічними результатами	відсутність причинно-наслідкового зв'язку	виявити причинно-наслідковий зв'язок
10	Вступна частина опису (опис засобів досягнення)	об'єм прав	тотожність	тотожність фразеології у вступній частині й у формулі	нетотожність фразеології у вступній частині й у формулі	відредагувати вступну частину відповідно обмежувальній і відмітній частинам формули
11	Детальний опис у статистиці і (або) динаміці	об'єм прав	тотожність	тотожність термінів протягом усього опису	нетотожність термінів протягом усього опису	відредагувати терміни з урахуванням тотожності

У понятті «єдність винаходу (корисної моделі)» кількість необхідних елементів дорівнює кількості достатніх елементів так само, як у понятті «формула» - також рівні між собою кількості необхідних і достатніх ознак, що забезпечує її оптимальне використання у виробництві. При цьому враховували, що факт використання винаходу (корисної моделі) визнається в тому випадку, якщо всі без винятку ознаки (як обмежувальні, так і відмінні) незалежного пункту формули винаходу втілені в матеріальному. Цілком очевидно, що чим менше ознак у незалежному пункті формули, тим легше впровадити технічне рішення.

Тому виникає вимога мінімуму необхідних ознак і далі, виключивши з нього «зайві» ознаки, наприклад, ті обмежувальні ознаки, які не розвиваються в відмітній частині формули, перетворити його на максимум достатніх ознак. Поняття «необхідний» асоціюється з парною філософською категорією «необхідність і випадковість», а поняття «достатній» підпорядковується формально-логічному закону достатньої підстави. Тому дуже важливо правильно сформулювати запропоновану формулу з урахуванням необхідних і достатніх ознак, що формально забезпечується досягненням трьох критеріїв: лаконічності, спільності і визначеності, що пред'являються до незалежного пункту, і критерію повноти, що пред'являється до залежних пунктів формули. Проте правове значення при встановленні факту використання винаходу (корисної моделі) має тільки незалежні пункти формули. Додаткові ж пункти формули потрібні для концентрованої конкретизації родових ознак незалежного пункту формули. Однак, на стадії процесуальної захисту передбачуваного винаходу (корисної моделі), тобто на стадії розгляду заявки в Укрпатенті, у разі невизнання експертом новизни технічного рішення в незалежному пункті заявник має право висунути на його місце один з додаткових пунктів формули.

Висновки. Проведені дослідження дозволили прийти до наступних висновків. Розроблена і успішно випробувана методика аналізу і оптимізації елементів заявки на винахід (корисну модель) з точки зору єдності винаходу. Це буде сприяти як ефективному захисту передбачуваного винаходу на стадії одержання правової охорони в Укрпатенті, так і в подальшому більш об'єктивному підході до факту встановлення його використання та визначення ефективності технічного рішення в умовах реального виробництва.

Список використаних джерел:

1. Законодавство України про інтелектуальну власність (зі змінами та доповненнями).// – Х.: ТОВ «Одисей», 2004. – 608 с.
2. Тофило А.В., Левичева О.Д. Навчально-методичні матеріали за дисципліною «Експертиза об'єктів промислової власності». – К.: ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності і права», 2003. – 40 с.

Ключові слова: єдність винаходу, єдність корисної моделі, система, методика, факт використання винаходу, факт використання корисної моделі.

Ключевые слова: единство изобретения, единство полезной модели, система, методика, факт использования изобретения, факт использования полезной модели.

Key words: unity of invention, unity of useful model, system, methods, fact of use of invention, fact of use of useful model.